

Felértékelődött az apai szerep

A csecsemők és kisgyermekek lelki fejlődését vizsgáló szakemberek korábban inkább csak az anyához fűződő kapcsolat hatásait vizsgálták. Napjainkra bebizonyosodott, hogy az apának szinte ugyanakkora szerepe van a korai fejlődésben, a gyermek mentális fejlődésében és későbbi szocializációjában, mint az anya személyének.

A klasszikus freudi felfogás szerint a csecsemő és a kisgyermek életében elsődleges és meghatározó szerepe az anya-gyermek-kapcsolatnak van. Ebben az életkorban szinte említésre sem méltatja az apa-gyermek-kapcsolatot, amelynek pedig a legújabb kutatások szerint csaknem akkora szerepe van a gyermek pszichés fejlődésében, mint az anyához fűződő kapcsolatnak. A tradicionális kötődélmélet olyan érzelmi hierarchiát feltételez, amelyben szinte kizárólag az anyának van szerepe, az apa csupán „másodrendű” személy ebben a korai életszakaszban. A szülő-gyermek-kapcsolatok közel hat évtizedes kutatási tapasztalatai az utóbbi időben alaposan átértékelték a korai elméleteket. Azok során az anyai kapcsolat mellett számos új, fontos kötődési formát is felfedeztek. Ezek közé tartozik az apa-gyermek-kapcsolat is. Az apa-gyermek-kötődélmélet első megfogalmazója, a francia Daniel Paquette szerint ennek a kapcsolatnak ugyanolyan fontos szerepe van a gyermek érzelmi és kognitív fejlődésére

ebben a korai életszakaszban, mint az anyához való kötődésnek, ám az számára egészen mást jelent. Míg az anya testesíti meg a gondoskodást, a biztonságot, az érzelmeket, addig az apa az erőt, a védelmet, a külvilág iránti nyitottságot, a kíváncsiságot, a játékoságot jelenti. Az anyai kötődéshez kapcsolódik a biztonságérzetet nyújtó testi közelség keresése, az apával való kapcsolat pedig felfedezésre, a környezet megismerésére, a világ dolgai iránti kíváncsiságra sarkallja a gyereket. Segít neki az alkalmazkodásban és későbbi önállósága

kialakulásában. A francia kutató szerint az apával való kapcsolatépítés csak akkor lehet maradéktalanul sikeres, ha már megtörtént és biztonságosan működik az anya által kínált biztonságot nyújtó kötődés.

AZ ANYA BIZTONSÁGOT, AZ APA MAGABIZTOSSÁGOT AD

Elmélete szerint az apával kiépülő szoros kontaktus a későbbiekben segít a kezdetben nagyon szoros, szimbiotikus anya-gyermek-kapcsolat fellazításában. Megfigyelései szerint a kapcsolat kialakulásakor az apa, bár sokkal kevesebb időt tölt gyermekével, mint az anya, mégis szorosabb közöttük a testi kontaktus, mint az anyai kapcsolatban. Ráadásul ez a kontaktus sokkal játékosabb, kockázatosabb, mint az anyai kapcsolat. Az apa-gyermek-játékban keveredik a szülői értelem és fegyelem, aminek fontos szerepe van az optimális lelki fejlődésben. A játék alkalmával a gyermek apjától megtanulhatja, hogy mit jelent a dominancia fogalma, erősödhet benne a magabiztosság érzése, és a versenyképesség kialakulásában is segítséget kaphat. A megfigyelések szerint az apák az anyáknál gyakrabban kezdeményeznek stimuláló, mozgásos játékokat, és igyekeznek inkább az irányító szerepét magukra vállalni. Gyermeküket bátorítják a megismerő,

helyzetmegoldó próbálkozásokban. Velük ellentétben az anyák leginkább a biztonságra törekvesnek. Az apák az anyákkal ellentétben, viselkedésükben sokkal intenzívebb megkülönböztetést tanúsítanak fiú- és lánygyermekük között. Fiaik számára a nemükre jellemző identitásjegyek etalonjává szolgálhatnak. A kutatók szerint a későbbiekben az apa hiánya problémát okozhat a fiú nemi identitásának a kialakulásában, a lányoknál pedig zavart kelthet a későbbi partnerválasztásban.

Vannak kutatók, akik megkérdőjelezik Paquette egyes kijelentéseit, ám azt ma már senki sem vitatja, hogy a csecsemőkorban és a korai életévekben a gyermek mentális fejlődéséhez mindkét szülőre egyformán nagy szükség van.

ÁTÉRTÉKELŐDŐ SZÜLŐI SZEREPEK

A családon belüli apaszerep napjainkra teljesen átértékelődött. Ma már a szülések döntő többségénél jelen van az apa, ami egy francia szülész, R. Leboyer szerint fontos emocionális szempont. Az anya számára folyamatos, pozitív érzelmi kontaktust jelent. A szülésnél való apai jelenlét számára a biztonságot, a védelmet szimbolizálja. A szülés utáni, korai csecsemőgondozásból is ma már egyre több férfi kiveszi a részét, így az a fontos feladat hárul rá, hogy a kezdetben gyakran bizonytalan, csupán az ösztöneire támaszkodó anyát megerősítse a maga funkciójában. Mivel a férfiak életében az új, családban elfoglalt gyermekápoló szerep mellett a klasszikus, férfias teendők (a család anyagi biztonságának megteremtése és fenntartása) is megmaradtak, sőt a gazdasági élet negatív változásaival egyre erősödnek,

számukra különösen nagy kihívást jelent mindkét szerep megfelelő teljesítése. Gyakran kerülnek önmagukkal ellentmondásba és kénytelenek választani aközött, hogy a család anyagi jólétét erősítsék inkább, vagy helyette több időt töltsenek gyermekeik nevelésével. E kibékíthetetlennek tűnő ellentét számos mentális és testi betegség előidézője lehet.

A csecsemők és kisgyermek mentális fejlődése és későbbi pozitív szocializációja érdekében folytatott viselkedési formák mellett az apa személyének már a megfogantatástól fontos szerepe van. Bernhard Horsthemke, az esseni Humángenetikai Egyetemi Klinika professzora egy napokban közzétett tudományos dolgozatában kutatási eredményei alapján azt állítja, hogy az apai génállomálynak döntő szerepe van az utód életrealizációjában, táplálkozási és életben maradási ösztöneinek a kifejeződésében. Állítása szerint bizonyos apai gének határozzák meg, hogy az embrió milyen intenzíven hajlandó élni az anyai szervezet által felkínált „erőforrásokkal”, vagyis milyen erővel hajlandó a méhen belüli táplálékfelvétellel. Ez a tulajdonsága egy darabig, a születése után is megmarad. Azok a csecsemők, akiknek testében erőteljesebbek az említett apai gének, sokkal intenzívebben és gyakrabban fogyasztanak az anyatejből.

Az apa genetikai készlete az örökletes betegségek átadásában is aktív szerepet játszhat. Különösen érvényes ez akkor, ha az apa negyvenévesnél idősebb korú, mert ekkor megnő a káros génmutációk kialakulásának a kockázata. A hibás apai gének megjelenésének gyakorisága az életkor előrehaladtával folyamatosan nő.

LÓRÁNTH IDA

